

УДК: 343.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.5>

СЛІДЧИЙ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)

Беспалько І.Л.,
*кандидатка юридичних наук, доцентка,
асистентка кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0001-7161-1720*

Беспалько І.Л. Слідчий як суб'єкт кримінального процесуального доказування (окремі аспекти).

Кримінальна процесуальна діяльність як різновид соціальної діяльності має пізнавальний характер. Вона спрямована на встановлення обставин вчиненого кримінального правопорушення, особи, яка його вчинила, а також інших обставин, які мають важливе значення для належного її здійснення. Така спрямованість кримінального провадження може бути реалізована лише шляхом здійснення доказування, яке є основним змістом кримінальної процесуальної діяльності. Воно характеризується регламентованістю законом (визначеність засобів і порядку такого пізнання, кола суб'єктів доказування), однак має чимало недоліків і прогалин.

Відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) обов'язок доказування покладається на сторону обвинувачення (ч. 1. ст. 92). У п. 19 ст. 3 КПК зазначається, що сторони кримінального провадження – з боку обвинувачення: слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор, а також потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених цим Кодексом. Посадові особи, які належать до сторони обвинувачення, уповноважені здійснювати збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій, витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК (ч. 2 ст. 93 КПК). При цьому слід зауважити, що саме сторона обвинувачення зобов'язана всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень (ч. 2 ст. 9 КПК).

Дана стаття присвячена дослідженню діяльності слідчого як суб'єкта доказування в кримінальному провадженні під час досудового розслідування. У роботі проаналізовано чинне законодавство України, наукові дослідження щодо доказової діяльності слідчого в кримінальному процесі. Матеріали статті представляють як теоретичну, так і практичну цінність. Вони можуть бути використані для подальшого наукового дослідження особливостей вітчизняного кримінального процесуального доказування, а також для належного розуміння та здійснення його правозастосовної кримінальної процесуальної діяльності.

Ключові слова: кримінальне процесуальне доказування, засоби кримінального процесуального доказування, докази, суб'єкти доказування, слідчий.

Bespalko I.L. Investigator as a subject of criminal procedural evidence (some aspects).

Criminal procedural activity as a type of social activity has a cognitive nature. It is aimed at establishing the circumstances of the criminal offense committed, the person who committed it, as well as other circumstances that are important for its proper implementation. This focus of criminal

proceedings can be implemented only by providing evidence, which is the main content of criminal procedural activity. It is characterized by regulation by law (determination of the means and procedure for such knowledge, the circle of subjects of evidence), but has many shortcomings and gaps.

In accordance with the requirements of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC), the burden of proof is placed on the prosecution (Part 1, Article 92). In paragraph 19 of Art. 3 of the Code of Criminal Procedure states that the parties to criminal proceedings are, on the part of the prosecution: the investigator, the inquirer, the head of the pre-trial investigation body, the head of the inquiry body, the prosecutor, as well as the victim, his representative and the legal representative in cases established by this Code. Officials belonging to the prosecution are authorized to collect evidence by conducting investigative (search) actions and covert investigative (search) actions, to request and receive from state authorities, local self-government bodies, enterprises, institutions and organizations, officials and individuals things, documents, information, expert opinions, audit opinions and inspection reports, to conduct other procedural actions provided for by the Code of Criminal Procedure (Part 2, Article 93 of the Code of Criminal Procedure). It should be noted that it is the prosecution that is obliged to comprehensively, fully and impartially investigate the circumstances of the criminal proceedings, identify both those circumstances that expose and those that justify the suspect, the accused, as well as circumstances that mitigate or aggravate his punishment, provide them with a proper legal assessment and ensure the adoption of lawful and impartial procedural decisions (Part 2, Article 9 of the CPC).

This article is devoted to the study of the activities of the investigator as a subject of evidence in criminal proceedings. This activity takes place at the stage of pre-trial investigation, starting from the moment the investigator accepts the application, reports on the committed criminal offense or independently identifies from any source the circumstances that may indicate its commission.

The work analyzes the current legislation of Ukraine, scientific research on the evidentiary activities of the investigator in criminal proceedings. The materials of the article are of both theoretical and practical value. They can be used for further scientific research into the features of domestic criminal procedural evidence, as well as for proper understanding and implementation of its law enforcement criminal procedural activities.

Key words: criminal procedural evidence, means of criminal procedural evidence, evidence, subjects of evidence, investigator.

Постановка проблеми. Питання про суб'єктів кримінального процесуального доказування є дискусійним у науці кримінального процесу та містить багато проблемних і не вирішених питань. У зв'язку з внесенням змін до кримінального процесуального законодавства України, у тому числі створення нової системи правоохоронних органів, вважаємо за необхідне дослідити діяльність слідчого, який зобов'язаний доводити обставини, що підлягають доказуванню в кримінальному провадженні. Під обов'язком доказування треба розуміти юридичний обов'язок певних суб'єктів кримінального провадження (тобто установлену нормами права міру належної поведінки). Головною ознакою юридичного обов'язку є необхідність нести відповідальність за його невиконання [6, с. 149]. Важлива роль у кримінальному провадженні належить саме слідчому, котрий повинен всебічно, повно та об'єктивно розслідувати кримінальне правопорушення під час досудового розслідування, встановити винних у його вчиненні. Під час здійснення цієї діяльності виникає чимало проблем, які потребують дослідження та вирішення.

Стан опрацювання. У юридичній літературі значну увагу питанням, присвяченим суб'єктам доказування в кримінальному провадженні, у тому числі слідчому, приділяли такі вчені-процесуалісти, як Ю.П. Аленін, В.В. Вапнярчук, В.П. Гмирко, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, Є.Г. Коваленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, Р.Ю. Савонюк, С.М. Стахівський, М.С. Строгович, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, М.Є. Шумило, О.Г. Яновська та інші. Разом із тим, залишається багато проблемних та не вирішених питань в даній сфері.

Мета статті полягає у розробленні положень теоретичного і практичного характеру, що розкривають зміст і правову сутність статусу слідчого під час кримінального процесуального доказування, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Викладення основного матеріалу. Питання щодо визначення суб'єктів кримінального процесуального доказування є дискусійним у науці кримінального процесу. Хотілось би погодитись

з думкою, що суб'єктами кримінального процесуального доказування є суб'єкти кримінального провадження, які, обстоюючи публічний або приватний (свій чи представлюваний) процесуальний інтерес, протягом тривалого часу здійснюють пізнавальну й обґрунтовальну доказову діяльність. До них, зокрема, варто віднести: суд, слідчого суддю, сторони кримінального провадження, потерпілого, цивільного позивача (їх представників, законних представників), цивільного відповідача (його представника), представника юридичної особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження [8, с. 104].

Слідчий – посадова особа, уповноважена в межах компетенції, передбаченої кримінальним процесуальним законодавством, здійснювати досудове розслідування у кримінальному провадженні. Згідно з п. 17 ст. 3 КПК, слідчий це – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Досудове розслідування кримінальних правопорушень здійснює слідчий, повноваження якого визначено в ст. 40 КПК. Попри відомчу належність, усі слідчі мають однакові процесуальні права та обов'язки, здійснюють розслідування в однаковому процесуальному порядку [4, с. 139]. Досудове розслідування здійснюють слідчі органу досудового розслідування одноособово або слідчою групою. У ч. 2 ст. 40 КПК визначено такі повноваження слідчого: починати досудове розслідування; проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії, доручати проведення цих дій відповідним оперативним підрозділам; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру; за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження; приймати процесуальні рішення, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених ст. 284 КПК; здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом. Слідчий органу досудового розслідування несе відповідальність за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій.

Провадження досудового слідства у кримінальному провадженні неможливе без участі такої процесуальної фігури, як слідчий. Слідчий є одним із центральних суб'єктів на стадії досудового розслідування, від його дій багато в чому залежить подальше ефективне відправлення правосуддя, а тому чітке визначення статусу слідчого під час провадження досудового слідства є запорукою успішного розгляду кримінальної справи в суді, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності та відшкодування в повному обсязі збитків, завданих конкретними злочинами [5, с. 75]. Доречно сказати, що чинне кримінальне процесуальне законодавство не дає чіткого визначення поняття «слідчий». *На сьогодні статус слідчого не врегульовано ніяким окремим законом, хоча відповідні законопроекти неодноразово вносилися на розгляд до Верховної Ради України. Необхідність прийняття такого закону пояснюється тим, що такий крок дасть змогу систематизувати процесуальний статус слідчого, закріпити права та обов'язки, а також процесуальні та соціальні гарантії його діяльності в єдиному законодавчому акті, що позитивно вплине на діяльність органів досудового слідства загалом.* Відсутність на цьому етапі належного закріплення процесуального статусу слідчого призводить до виникнення колізій в його правовому статусі та в окремих випадках унеможливорює належне виконання ним своїх професійних обов'язків. Повноваження слідчого щодо доказування у кримінальному процесі визначають як складну об'єктивно-суб'єктивну діяльність, що складається із взаємопов'язаних елементів (етапів) і полягає в пізнанні обставин вчинення кримінального правопорушення, процесуальному отриманні доказів і обґрунтуванні ними рішень у кримінальному процесі [1, с. 86].

Положення слідчого як суб'єкта доказування пов'язано з питанням щодо процесуальних функцій, яку він виконує у кримінальному провадженні. Загалом нам імпонує позиція В.В. Вапнярчука стосовно того, що кримінально-процесуальними функціями зазвичай вважають основні напрями процесуальної діяльності, які: об'єднують різних учасників судочинства в окремі групи; визначають зміст їхнього правового статусу; розмежовують у процесуальній діяльності суперечливі інтереси та спрямовують їх на досягнення загальних цілей і завдань кримінального судочинства. Причому кожна функція прямо чи опосередковано впливає із завдань і цілей процесу. Інакше ка-

жучи, кримінально-процесуальна функція – це об’єктивна категорія, яка відображена в чинному законі та визначає процесуальне становище цього суб’єкта [2, с. 108].

Діяльність органів розслідування спрямована на викриття винуватих у вчиненні злочину. Але вона не повинна бути обвинувальною, розслідування повинно провадитись об’єктивно, неупереджено та всебічно. Проте закон вимагає, щоб у обвинувальному акті (ст. 191 КПК) наводились докази, які підтверджують винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення. У ньому повинна бути сформульована обвинувальна теза та поданий аналіз доказів з обґрунтуванням того, чому докази на користь обвинуваченого, що зібрані у матеріалах кримінального провадження, не можуть бути визнані такими, що спростовують обвинувачення. Тому, безумовно, діяльність слідчого (як представника сторони обвинувачення) має обвинувальний ухил.

Однак, на нашу думку, основною (загальною) кримінальною процесуальною функцією слідчого є саме досудове розслідування. Адже в законі йдеться, що слідчий відповідальний лише за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій (ч. 1 ст. 40 КПК), тобто не за обвинувачення чи захист, а виключно за всебічне, повне й неупереджене розслідування всіх обставин кримінального правопорушення. Тому слід визнати функцію розслідування пріоритетною в діяльності слідчого. Інші напрями процесуальної діяльності слідчого є похідними функціями, спрямованими на виконання додаткових (супутніх) завдань.

Загалом слідчий – це основний суб’єкт доказування на стадії досудового розслідування. Вимога повноти, швидкості, неупередженості дослідження обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, обов’язкова для органу досудового розслідування, який повинен зібрати всі докази, необхідні й достатні для вирішення кожного питання, які повинен розглянути суд при постановленні вироку. Слідчий є особливою посадовою особою, яка в передбаченій законом процесуальній формі провадить дослідження в кримінальному провадженні з метою встановлення події кримінального правопорушення, осіб, які його вчинили, а також з’ясування інших обставин задля підготовки матеріалу (за наявності для того підстав) до розгляду його в суді [7, с. 126]. Дослідницька діяльність слідчого є специфічною. За допомогою кримінальних процесуальних дій у межах визначених законом строків і можливостей він має зібрати всі необхідні докази, на підставі яких відтворити обставини конкретного кримінального протиправного діяння та встановити осіб, які його вчинили. Для виконання таких завдань слідчого наділяють відповідними повноваженнями.

Як зазначалось раніше, слідчий є владним суб’єктом, який діє лише в єдиній стадії кримінального провадження – досудовому розслідуванні. Його повноваження, окрім ст. 40 КПК, регламентовано також розділами 2, 3, 6 цього Кодексу. Розслідуючи кримінальні правопорушення, слідчий вдається до найскладнішого матеріально-пошукового виду дослідження та виконує значний обсяг кримінальної процесуальної діяльності, з огляду на що його визначають ключовим суб’єктом досудової стадії кримінального провадження [3, с. 72]. Як посадова особа державного правоохоронного органу виконавчої влади слідчий самостійно виконує всі процесуальні дії та приймає процесуальні рішення на основі внутрішнього переконання, за винятком тих випадків, коли йдеться про отримання судово-контрольного рішення від слідчого судді чи згоди від прокурора. Усі владні суб’єкти досудового розслідування зобов’язані поважати процесуальну самостійність і незалежність слідчого. Законодавчо визначено, що слідчий, реалізуючи свої повноваження в межах вимог КПК, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, заборонено. Органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов’язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого (ч. 5 ст. 40 КПК).

Відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК, у випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні. Виконання слідчим обов’язку доказування контролюється прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням і забезпечується можливістю застосування санкцій трьох видів: процесуальних, дисциплінарних і кримінально-правових [4, с. 139]. Прокурор стосовно праців-

ників органів досудового розслідування має право самостійно застосувати дисциплінарні санкції або розпочинати кримінальні провадження у випадках, коли порушення обов'язку доказування за своїм характером є злочином. Поряд із дисциплінарними і кримінально-правовими санкціями як самостійний захід можуть бути застосовані процесуальні санкції. Невиконання або неналежне виконання працівниками органів досудового розслідування обов'язку доказування призводить до того, що прийняті рішення у справі є незаконними, що є підставою для їх скасування.

При виконанні вказівок прокурора щодо провадження слідчих дій, витребування доказів і прийнятті рішень суб'єктом доказування є слідчий, а не прокурор. Виконання обов'язку доказування колом осіб у одному кримінальному провадженні можливо при: розслідуванні злочину групою слідчих; направленні слідчим доручення оперативним підрозділам; передачі провадження від одного органу досудового розслідування іншому. Неправильно стверджувати, що всі уповноважені посадові особи у кримінальному провадженні, на однакових підставах і в однаковому обсязі здійснюють обов'язок доказування [5, с. 142]. Необхідно мати на увазі, що відповідальність за достовірне і повне встановлення всіх обставин, включаючи ті, які були встановлені іншими посадовими особами, несе слідчий, в провадженні якого знаходиться кримінальне провадження. Саме тому він повинен перевірити обставини, встановлені іншими особами, якщо вони викликають обґрунтовані сумніви.

Відповідно до ч. 1 ст. 93 КПК збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК. Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом: 1) проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; 2) витребування; 3) отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок; 4) проведення інших процесуальних дій, передбачених КПК (ч. 2 ст. 93 КПК). Докази також можуть бути одержані на території іноземної держави в результаті здійснення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, порядок якого врегульовано розділом IX КПК та відповідними міжнародними договорами України (ч. 4 ст. 93 КПК).

Кримінальне процесуальне доказування здійснюється з використанням певних засобів. Відповідно до чинного КПК ними є: докази, загальновідомі факти, преюдиції, правові презумпції й визнані (безспірні) факти. Але основними засобами, безспірно, є саме докази. На стадії досудового розслідування слідчий за допомогою визначених кримінальним процесуальним законом способів здійснює пізнавальну діяльність, спрямовану на отримання достовірних знань щодо фактичних даних, які використовуються у процесі доказування. Серед основних способів збирання та перевірки доказів найбільш дієвими та розповсюдженими, безумовно, є слідчі (розшукові) дії, які за своїм ґносеологічним змістом покликані сприяти синтезу нових знань, необхідних для ефективного виконання завдань кримінального провадження. Проте на практиці виникають непоодинокі випадки, коли фактичне пізнання слідчим обставин вчиненого кримінального правопорушення відбувається ще до початку кримінального провадження, тобто в умовах, коли відповідні дані не внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

Відповідно до вимог КПК, досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей до ЄРДР (ч. 2 ст. 214 КПК). Підставою для цього є наявність обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 214 КПК). Ці обставини, в першу чергу, повинні підтверджувати наявність таких елементів складу кримінального правопорушення, як його об'єкт і об'єктивна сторона. Для початку досудового розслідування інформація про інші елементи складу кримінального правопорушення є не обов'язковою (хоча, за окремими з них вона повинна бути). Саме на підставі інформації про вказані обставини вносяться відомості до ЄРДР про попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування. Відповідно до ч. 3 ст. 214 КПК здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно

після завершення огляду або отримання довідки, висновку спеціаліста). Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчування; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей. Тобто, головний масив способів збирання доказів можливо реалізувати лише після внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до ЄРДР. Однак постає питання щодо можливості використання до внесення відомостей до ЄРДР інших процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого. Такі процесуальні засоби можуть включати окремі заходи забезпечення кримінального провадження, правова природа яких не виключає наявність пізнавального аспекту, зокрема, затримання та тимчасове вилучення майна. Питання щодо можливості застосування деяких видів заходів забезпечення кримінального провадження поза межами строків досудового розслідування задля отримання інформації про вчинене кримінальне правопорушення залишаються дискусійними, а, отже, потребують подальшого обґрунтування. І воно полягає у тому, що на протязі 24 годин до моменту внесення відомостей до ЄРДР є велика вірогідність того, що може бути затримана особа і, відповідно, тимчасово вилучене майно. *Тому, для забезпечення правової визначеності, на нашу думку, у ст. 214 КПК слід передбачити можливість здійснення затримання та тимчасового вилучення майна до внесення відомостей до ЄРДР.*

В нормативній площині правила та умови проведення слідчих (розшукових) дій детально регламентовані, в тому числі й у частині прямої заборони їх проводити, якщо строки досудового розслідування закінчилися, або виникли підстави для його зупинення (ч. 8 ст. 223 та ч. 5 ст. 280 КПК). У разі порушення встановленого правила, отримані докази визнаються недопустимими. Проте для опосередкованого (раціонального) пізнання обставин вчиненого кримінального правопорушення залишаються інші засоби збирання доказів, використання яких не обмежується стадією досудового розслідування. До них належать витребування та отримання речей і документів, а також деякі види заходів забезпечення кримінального провадження, такі як тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна і арешт майна. Застосування останніх хоча і передбачає досягнення дієвості кримінального провадження, але фактично вони мають пізнавальну сутність і полягають в отриманні нових знань шляхом реалізації слідчим раціональних методів пізнання (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення, абстрагування), на підставі яких слідчий формує нові знання про обставини вчиненого кримінального правопорушення. *Тому дані засоби доказування можуть бути використані і в разі закінчення строків досудового розслідування. Знову ж таки, для відсутності непорозумінь, це повинно бути визначено на законодавчому рівні.*

Змістовне наповнення заходів забезпечення не може ігнорувати факт отримання відповідної інформації при їх застосуванні, вказуючи на наявність пізнавального аспекту, що в процесі доказування слугує гарантіями його здійснення. Здебільшого пізнавальний аспект заходів забезпечення впливає на дієвість кримінального провадження через встановлення причетності (приналежності) отриманих відомостей до конкретного кримінального провадження, а також визначення достовірності вже зібраних доказів. Зазначене зумовлене тим, що внаслідок накопичення доказів, зібраних за результатами проведення слідчих (розшукових) дій, нерідко виникає потреба у використанні інших процесуальних засобів, покликаних перевірити достовірність отриманої інформації. Причому з огляду на зміст норм КПК заходи забезпечення кримінального провадження в якості пізнавальних засобів слідчий може застосовувати поза межами строків досудового розслідування. Серед заходів забезпечення кримінального провадження як інших процесуальних засобів збирання доказів найбільш виразну пізнавальну спрямованість мають: тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна та арешт майна.

З метою системного вирішення проблем нормативного регулювання процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого та інших представників сторони обвинувачення в частині можливості / неможливості застосування заходів забезпечення кримінального провадження у процесі доказування необхідно також у кримінальному процесуальному законі більш широко врегулювати засоби пізнавальної діяльності. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне внести зміни до ч. 2 ст. 93 КПК наступного змісту: *«Сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом про-*

ведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження».

Сутність «витребування», як одного із способів збирання доказів, полягає у вимозі одержати від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речі, документи, відомості, висновки експертів, висновки ревізій та акти перевірок. Водночас «витребування» необхідно відмежовувати від іншого, дещо спорідненого, способу збирання доказів – «отримання». На відміну від «отримання», «витребування» хоча і здійснюється ініціативно (як стороною обвинувачення, так і захисту), але виключає добровільне волевиявлення учасників кримінально-процесуальних правовідносин при передачі предметів і документів для їх залучення до кримінального провадження [7, с. 142]. За результатами застосування «витребування» чи «отримання» слідчий пізнає відомості, що розкривають зміст отриманих речей, предметів, документів, які мають значення для кримінального провадження.

На відміну від проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій чи застосування заходів забезпечення кримінального провадження, кримінальний процесуальний закон не визначив процедуру з реалізації повноважень слідчого на застосування «витребування». Зокрема в межах ч. 2 ст. 93 КПК залишається невизначеним питання щодо того, яким чином слідчому скеровувати вимоги до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб, надсилати до них запити чи в інший спосіб зобов'язувати надавати речі, документи, відомості. Невизначеність щодо застосування «витребування» як засобу пізнання з огляду на ст. 19 Конституції України, яка передбачає, що посадові особи зобов'язані діяти тільки на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначених Конституцією і законами України, демонструє декларативність ч. 2 ст. 93 КПК в частині можливості збирати докази шляхом «витребування». *На практиці «витребування» здійснюється за допомогою запиту, але фактично будь-які засоби звернення з «витребуванням» перебувають поза кримінальним процесом, оскільки порядок звернення не унормовано. Тому необхідно усунути цю проблему та визначити у КПК даний порядок.*

Висновки. На підставі всього вищезазначеного можемо зробити висновок, що слідчий є суб'єктом кримінального провадження, на якого покладається обов'язок доказування. Діяльність слідчого на стадії досудового розслідування головним чином є пізнавальною, оскільки передбачає отримання достовірних знань про фактичні обставини вчиненого кримінального правопорушення. Слідчий активно приймає участь у процесі доказування. Його завдання полягає у швидкому, повному і неупередженому встановленні обставин вчиненого кримінального правопорушення, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Називаючи розслідування «досудовим», законодавець тим самим вказує на його співвідношення із судовим розглядом. Досудове розслідування передуює провадженню в суді й покликане забезпечити його успішне проведення. Належне здійснення доказової діяльності під час судового розгляду залежить саме від якості процесу доказування на стадії досудового розслідування, тобто від відповідального та професійного ставлення і виконання слідчим своїх обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барган С.С. Пізнавальна діяльність слідчого : криміналістичний та процесуальний аспекти: дис. ...д-ра філософії: за спеціальністю 081 «Право» (08 – Право) / Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2024. 258 с. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/51a36b2d-d395-4e3d-87d2-9e54bba54470/content>.
2. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія. Харків: Юрлайт, 2017. 408 с.
3. Гуртієва Л., Лукашкіна Т. Теорія доказів у кримінальному провадженні: навч. метод. посібник. Ви. 2-ге, доп.; Нац. у-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2024. 192 с. URL: <https://>

- dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5de19905-4707-468a-b97a-7878dd65e39f/content.
4. Даньшин М.В., Костенко М.В., Опанесенко Н.О. Місце і роль сторони обвинувачення в досудовому розслідуванні. *Науковий вісник гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 51. С. 137–140. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc51/29.pdf>.
 5. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навч. посіб. / Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк, О.М. Дуфенюк та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2018. – 272 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/956/1/%d0%94%d0%be%d0%ba%d0%b0%d0%b7%d0%b8%20%d1%82%d0%b0%20%d0%b4%d0%be%d0%ba%d0%b0%d0%b7%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f_2018.pdf.
 6. Капліна О.В., Шило О.Г. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2018. 584 с.
 7. Лисецький О.О. Слідчий як суб'єкт кримінального провадження: дис. ...канд. юрид. наук.: 12.00.09 / Нац. академія внутрішніх справ. Київ. 2018. 238 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/d7300fc7-af5c-4a93-94e0-00ddf4147f9d/content>.
 8. Теорія та практика кримінального процесуального доказування: навчальний посібник для підготовки до іспиту / В.В. Вапнярчук, С.В. Давиденко, О.В. Капліна та ін. Харків: Право, 2021. 256 с.